

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1922 kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot det i januari 1921 fungerande statsrådet.

Sedan enligt protokollsutdrag från första kammaren av den 9 maj herr *Wohlin* inom kammaren yttrat, att anledning förefunnes till anmärkning mot det i januari 1921 fungerande statsrådet, varom remiss begärdes till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skulle uppgivas, har jämlikt föreskriften i 57 § riksdagsordningen detta yttrande tillika med ett av herr *Wohlin* i sammanhang härmed avlämnat förseglat konvolut blivit till utskottet överlämnat.

Ifrågavarande förseglade konvolut befanns vid öppnandet innehålla en skrivelse av följande lydelse:

»Till Konstitutionsutskottet.

Med anledning av en i Kungl. Maj:ts proposition nr 114 innehållen uppgift, att i januari 1921 hänvändelse gjorts till norska regeringen angående ändring i vissa paragrafer av förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911, hemställes, att utskottet ville undersöka, huruvida denna skett efter svenska regeringens beslut och i så fall vad detta beslut innebär. Anledningen till denna hemställan är det förhållandet, att den norska regeringen synes hava uppfattat denna hänvändelse som en principiell förklaring från svenska regeringens sida, varigenom Sverige i sin mån vore bundet. Då ett sådant bindande icke utan riksdagens samtycke torde kunna ske, föreligger anledning till anmärkning mot vederbörande föredragande antingen inom finans- eller utrikesdepartementet ävensom mot statsrådet i dess helhet.

Stockholm den 9 maj 1922.

Nils Wohlin.»

På därom hos vederbörande i anledning av förestående anmälan gjord framställning hava till konstitutionsutskottet överlämnats i ärendet förefintliga handlingar. Bland dessa förekommer ett utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 augusti 1920, vilket torde böra i sin helhet återgivas:

»Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å länsresidenset i Kalmar den 31 augusti 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA.
Statsråden: NOTHIN,
NILSSON.

1:o)

Efter nådigste förordnande att denna dag föredraga finansärenden anförde statsrådet Nothin:

2:o)

Statsrådet Nothin anförde vidare:

»Sedan 1890 års mellanrikslag (förordning den 30 maj 1890, nr 25, angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden) på grund av uppsägelse från svensk sida år 1897 trätt ur kraft och sålunda den allmänna tullfriheten vid införsel av svenska eller norska naturalster eller tillverkningar från det ena riket till det andra bortfallit, bibehöllos emellertid å vartdera av de båda rikena de lättnader, vilka för gränsbefolkningen ansågos särskilt betydelsefulla. De från svensk sida tillämpliga reglerna härvid intogos i förordningen den 28 maj 1897 (nr 49) angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge, vilken förordning därefter, så länge unionen ägde bestånd, årligen förnyades i väsentligen oförändrad lydelse, sista gången den 12 maj 1905. I anslutning till mellanrikslagens bestämmelser medgåvos enligt nämnda förordning vid resa landvägen, varmed jämväl förstods resa över insjö eller flod m. m., från Norge till Sverige rätt att av till införsel tillåtna naturalster eller tillverkningar tullfritt medföra vissa mindre partier, vilka emellertid voro betydligt knappare tillmätta än motsvarande partier enligt mellanrikslagen. Om i gränstrakterna någon ägde eller brukade egendom på båda sidor om gränsen, finge för egendomens skötsel erforderligt utsäde, kreatur och redskap tullfritt införas till Sverige. Vidare skulle varor, som av gränsbefolkningen för hushållsbehov förts från Sverige till Norge för att förädlas genom blekning, färgning, garvning, malning, spinning, vävning eller annan dylik bearbetning eller för reparation, och som efter sådan förädling eller reparation åter infördes, vid återinförsel vara fria från tullumgålder. Slutligen skulle dragare och fordon, som uppenbarligen an-

vändes endast för transport av gods eller personer från Norge till Sverige, icke vara underkastade tullavgifter. Efter unionsupplösningen vidtoges enligt förordningen den 16 maj 1906 (nr 25) angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge ytterligare inskränkningar i fråga om tullfriheten vid gränstrafik, varvid i stort sett de bestämmelser tillkommo, som för närvarande tillämpas och återfinnas i gällande tulltaxeförordning. Den betydelsefullaste av de förändringar, som unionsupplösningen medförde i fråga om gränshandels reglering, var, att all tullfrihet bortföll vad gränsen söder om tullstationen i Mitandersfors i Värmland angår. En ytterligare betydelsefull skiljaktighet mellan 1906 års och äldre förordningar bestod däri, att tullfrihet efter nämnda tidpunkt endast åtnjöts vid resa över gränsen norr om Mitandersfors annorledes än med järnväg.

Nu har tull- och traktatkommittén i skrivelse den 30 juni 1920 meddelat följande:

Vid möte i Fredrikshald den 28 april 1919 mellan representanter för vissa svenska och norska gränskommuner för dryftande av frågan om en framställning till svenska och norska regeringarna angående lättnader i gränstrafiken mellan länderna hade man enats om en resolution, utgörande en hemställan till de bägge regeringarna om att förutvarande ömsesidiga lättnader i gränstrafiken måtte bli återupprättade på båda sidor om gränsen ungefär i den omfattning, som ägde rum före den 16 maj 1906.

Tullkamrarna i Strömstad och Charlottenberg, som yttrat sig ämnet, hade därvid framhållit de svårigheter beträffande kontrollen samt de olägenheter för vissa svenska handelsföretag i gränstrakterna, vilka skulle uppkomma, om de ifrågavarande lättnaderna medgäves.

I anledning av vad sålunda förekommit och då frågan om den svensknorska gränstrafiken under alla omständigheter fölle inom området för kommitténs uppdrag, hade kommitténs skandinaviska avdelning beslutat att upptaga ärendet till behandling och, i syfte att erhålla mera ingående kännedom om gränsbefolkningens önskemål, från länsstyrelserna i Göteborg, Vänersborg och Karlstad införskaffat upplysningar *dels* angående de strävanden, som inom resp. län under senare år varit å bane för åstadkommande av ändrade bestämmelser rörande gränstrafiken, *dels* angående de önskemål i berörda hänseende, som gjort sig gällande hos gränsbefolkningen och hos kommunala myndigheter såväl på den svenska sidan om gränsen, som, såvitt upplysningar härom kunde erhållas, på den norska, *dels ock* angående den ståndpunkt, länsstyrelserna för egen del ansåge sig böra intaga till ifrågavarande spörsmål.

Vad beträffade den ställning, som den norska gränsbefolkningen intagit till frågan, hade kommitténs skandinaviska avdelning genom rapport den 21 juni 1919 från svenska ministern i Kristiania till utrikesdepartementet erfarit, att den vid förut omnämnda möte i Fredrikshald den 28 april 1919 antagna resolutionen behandlats av vissa »kommunestyrelser» och därvid med stor majoritet bitratts. I skrivelse till svenska ministern i Kristiania den 25 september 1919 hade vidare en av initiativtagarna till förberörda möte i Fredrikshald, svenska konsuln därstädes, anhållit att ministern skulle söka utverka, att hänvändelse gjordes från de svenska statsmyndigheterna till de norska i syfte att få till stånd underhandlingar om återupprättandet av gränshandeln. Och slutligen hade, enligt meddelande i skrivelse från utrikesdepartementet den 15 oktober 1919, från Fredrikshalds kommun under oktober månad 1919 genom en kommitté för befrämjande av gräns-

handeln mellan Sverige och Norge en hänvändelse gjorts till norska regeringen, vilken enligt upplysning därvid ställt sig mycket sympatisk till frågan om återinförande av vissa ömsesidiga lättnader i bestämmelserna för gränstrafiken. I betraktande av att mellanrikslagen på sin tid uppsagts från svensk sida hade man emellertid å norsk sida ansett sig böra avvakta förslag till förhandlingar därom från svenska regeringen.

Av vad sålunda inhämtats, synes det framgå, att befolkningen på bägge sidor om den del av gränsen, å vilken den förut medgivna tullfriheten upphävts genom förordningen den 16 maj 1906, eller på svenska sidan hela gränssträckan söder om Mitandersfors, i allmänhet önskade en återgång till de förhållanden, som rådde under tiden närmast före sistnämnda datum.

Inom kommittén verkställd utredning hade givit vid handen, å ena sidan, att en avsevärd del, i varje fall mer än hälften, av hela gränshandeln före år 1906 hade fallit på gränssträckan söder om Mitandersfors, å andra sidan, att gränshandeln måste, om den jämfördes med rikets handelsomsättning i dess helhet, anses vara av jämförelsevis obetydlig omfattning.

Vid de skandinaviska traktatdelegationernas konferens i Kristiania i januari 1920 hade man ansett sig kunna konstatera, att de ifrågasatta lättnaderna för gränshandeln motsvarades av ett allmänt önskemål hos befolkningen på båda sidor om den ifrågavarande gränssträckan. De skäl av praktisk ekonomisk natur för beviljande av dessa lättnader, som förebragts, hade delegationerna funnit beaktansvärda, och med hänsyn härtill ävensom ur synpunkten av de strävanden, som åsyftade ett stärkande av samhörighetskänslan mellan de skandinaviska folken, hade delegationerna ansett sig böra förordna en revision av nu gällande bestämmelser i av gränsbefolkningen önskad riktning. Delegationerna hade till följd härav beslutat att var för sig hos sin regering hemställa om vidtagande av åtgärder i sådant syfte.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer tull- och traktatkommittén i sin berörda skrivelse, att Kungl. Maj:t täcktes träda i förbindelse med norska regeringen för vinnande av enighet i princip angående önskvärdheten av en återgång i huvudsak till de bestämmelser rörande gränshandeln mellan Sverige och Norge, som gällde närmast före år 1906.

I anslutning till vad tull- och traktatkommittén sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte förordna, att underhandlingar skola inledas med norska regeringen i det av tull- och traktatkommittén angivna syfte, för vilket ändamål handlingarna i ärendet torde få med utdrag av protokollet för vidare behandling överlämnas till utrikesdepartementet.

Till vad föredraganden sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet:
Gösta Stenlund.

Expedieras
GUSTAF.

Hj. Branting.

Erik Palmstierna.
O. Nilsson.

Torsten Nothin.

Rätt utdraget intygas:
E. Bæhrendt.

I anslutning till det sålunda av Kungl. Maj:t den 31 augusti 1920 fattade beslutet anmodade sedermera den 19 januari 1921 dåvarande ministern för utrikes ärenden, greve Wrangel, Sveriges envoyé i Norge, att hos norska regeringen förhöra sig, huruvida densamma skulle vara villig att träda i förhandlingar med svenska regeringen i och för vinnande av principiell enighet rörande önskvärldheten av en återgång i huvudsak till de bestämmelser rörande gränshandeln mellan Sverige och Norge, som gällde närmast före år 1906. Denna chefens för utrikesdepartementet skrivelse avläts utan att frågan ånyo föredragits inför Kungl. Maj:t i statsrådet. På den svenske envoyéns i anledning härav gjorda hänvändelse svarade den norska regeringen den 14 februari 1921, att den delade den svenska regeringens uppfattning i fråga om önskvärldheten av att i huvudsak återgå till de bestämmelser rörande gränshandeln mellan Sverige och Norge, som gällde före år 1906; i övrigt erinrade det norska utrikesdepartementet i sitt svar till den svenske envoyén om det samarbete, som i förevarande fråga ägde rum mellan Tull- och traktatkommitténs skandinaviska avdelning och »den norske traktatkommissjons forstærkede nabolandsutvalg» beträffande avlåtande av förslag till vederbörande regeringar om vissa mindre väsentliga förändringar i nyssberörda bestämmelser.

Sedermera, den 7 maj 1921, avlät den svenske ministern för utrikes ärenden till envoyén i Norge en skrivelse av i huvudsak följande innehåll: Sedan principiell enighet vunnits mellan den svenska och den norska regeringen att beträffande gränshandeln återgå till bestämmelserna före år 1906, hade åt vederbörande myndigheter uppdragits att verkställa nödiga förarbeten härför. De förslag, som i ärendet utarbetats, hade emellertid blivit färdiga så sent, att regeringen av konstitutionella skäl — den ordinarie propositionstidens utgång — funne det hart när omöjligt att förelägga dem för den då samlade riksdagen. Det vore emellertid regeringens avsikt att framlägga frågan så tidigt som möjligt under nästkommande riksdag. Lämpligast skulle vara, om motsvarande norska förslag samtidigt förelades stortinget. Den svenske envoyén anmodades därför att förfråga sig hos norska regeringen, huruvida denna skulle vara villig att ungefär samtidigt med de svenska förslagens framläggande för riksdagen bringa frågan inför stortinget. Under hand meddelades också från norska regeringen, att så skulle ske.

Emellertid framlade den norska regeringen redan den 13 juni 1921 proposition i ämnet för stortinget, och blev denna proposition genom beslut den 29 juni i huvudsakliga delar bifallen. Beträffande de nya bestämmelsernas ikraftträdande stadgades, att detta skulle ankomma på

konungens avgörande; enligt skrivelse från svenske envoyén till chefen för utrikesdepartementet var man i Norge beredd att låta de nya bestämmelserna träda i kraft, så snart motsvarande bestämmelser blivit antagna i Sverige. På förfrågan från norsk sida, när detta avsågs skola ske, svarades från det svenska utrikesdepartementet i december 1921, att proposition i ämnet komme att avlåtast så snart ske kunde till 1922 års riksdag, och att avsikten vore att låta de nya bestämmelserna träda i kraft senast den 1 januari 1923. I enlighet härmed har sedermera, den 17 februari innevarande år, i kungl. propositionen nr 114 förslag i ämnet framlagts för den svenska riksdagen.

Det torde av den givna redogörelsen klart framgå, att det svenska statsrådet icke, såsom i förevarande anmärkningsyrkande förutsättes, avsett att binda eller på något sätt bundit Sverige i fråga om avgörandet i ifrågavarande ärende. Då det i chefens för finansdepartementet yttrande vid föredragningen av propositionen nr 114 framhålles, att »de svenska och norska regeringarna redan träffat överenskommelse om att vidtaga åtgärder för en återgång i huvudsak till bestämmelserna från tiden närmast före utfärdandet av 1906 års förordning», har denna »överenskommelse» tydligen endast inneburit ett konstaterande av enighet därom, att förslag i ämnet borde avlåtast till den svenska riksdagen, respektive det norska stortinget. Under förhandlingarna år 1921 framhölls från svensk sida uttryckligen upprepade gånger, att frågan skulle föreläggas riksdagen, och att avgörandet alltså ankomme på denna.

På dessa skäl har utskottet funnit den av herr Wohlin anmälda anmärkningsanledningen

icke till någon utskottets åtgärd föranleda;
vilket utskottet får för riksdagen tillkännagiva.

Stockholm den 26 maj 1922.

På konstitutionsutskottets vägnar:

SAM. CLASON.

Närvarande: Herrar Clason, Engberg*, G. A. Strömberg, Hellberg, Ljunggren, Reuterskiöld*, G. W. Hansson, von Geijer, Lyberg*, Norling*, N. J. M. Svensson, Sävström, Magnusson i Tumhult*, Jansson i Edsbäcken, Nilsson i Antnäs, Bäckström*, Fast*, Svensson i Grönvik, Pehrsson i Göteborg och Hedvall*.

* Ej närvarande vid memorialets justering.

Reservation

av herrar *Clason, Reuterskiöld, von Geijer, N. J. M. Svensson* i Kompersmålå, *Magnusson* i Tumhult, *N. E. Nilsson* i Antnäs och *G. H. Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottets yttrande från och med det stycke, som börjar med »Det torde av den givna redogörelsen etc.» bort hava följande lydelse:

»Det framgår av den lämnade redogörelsen, att det beslut, varigenom den svenska regeringen bestämde sig för inledande av underhandlingar med norska regeringen för vinnande av enighet i princip angående önskvärdheten av en återgång i huvudsak till de bestämmelser rörande gränshandeln mellan Sverige och Norge, som gällde närmast före år 1906, fattades på dåvarande t. f. *finansministerns* föredragning den 31 augusti 1920, d. v. s. tillhör en tid, vars rådslag redan av förlidet års konstitutionsutskott blivit granskade och, i den mån anmärkningar icke framställts, vunnit decharge. Vid sådant förhållande äger utskottet icke upptaga frågan i denna del till förnyad granskning.

Vad åter angår den hänvändelse, som den 19 januari 1921 svenska regeringen lät i ärendet göra hos den norska, finner utskottet visserligen det konstitutionellt mindre välbetänkt, att, såsom handlingarna i målet utvisa, dåvarande *ministern för utrikes ärendena* underlät att inom sitt departement föranstalta en förnyad föredragning av ärendet inför Kungl. Maj:t, ehuru en sådan varit väl motiverad såväl därav, att förhållandena sedan augustibeslutet undergått vissa förändringar, vilket enligt handlingarna även föranlett överläggningar inom regeringen, som därigenom, att för augustibeslutets utförande olika möjligheter och direktiv varit tänkbara. Utskottet har ej heller kunnat finna det fullt riktigt och för saken lyckligt, att, åter utan någon föredragning inför Kungl. Maj:t, den svenska regeringen utan att för egen del göra något förbehåll godtog det norska svaret av den 14 februari 1921 på sådant sätt, att därigenom principiell enighet mellan regeringarna om återgång i huvudsak till bestämmelserna från tiden före år 1906 ansågs konstaterad och sålunda, vad *regeringarna* angår, den överenskommelse kunde anses föreligga, varom den kungl. propositionen nr 114 på olika ställen talar. Då emellertid det med visst fog kan sägas, att dessa senare åtgärder av den svenska regeringen endast innebära en verkställighet av Kungl. Maj:ts beslut den 31 aug. 1920, vilket, såsom erinrats, numera faller utanför utskottets granskningsrätt, och då tillika den svenska regeringen uttryckli-

gen upprepade gånger betonat den svenska riksdagens medbestämmanderätt, samt därvid jämväl förutsatt, att ärendet skulle samtidigt föreläggas den svenska riksdagen och det norska stortinget, har utskottet — som vid det förhållande, att de föreslagna tullförändringarnas sakliga innebörd redan i annan form äro överlämnade till riksdagens prövning, ansett sig sakna anledning att ingå på frågan om deras lämplighet eller olämplighet för riket — funnit den av herr Wohlin anmälda anmärkningsanledningen

icke böra föranleda någon anmälan enligt § 107 RF.»
